

บทนำ

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาการปรับตัวของคณะสงฆ์ไทยในช่วงที่สังคมไทยคลี่คลายเปลี่ยนแปลงจากสังคมจารีตเป็นสังคมสมัยใหม่และมีการก่อตัวของรัฐไทยแบบใหม่คือ รัฐ-สมบูรณาญาสิทธิราชย์ขึ้น

ที่มา และความสำคัญของปัญหา

เมื่อพิจารณาจากผลงานของการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับพุทธศาสนาแล้วนั้น จะพบว่าส่วนมากจะอธิบายพุทธศาสนาในลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับการเมือง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการมองในแนวนั้นนับว่ามีความสำคัญต่อการอธิบายทางประวัติศาสตร์ แต่ยังเป็นคำอธิบายที่ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ ยังขาดการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับสังคม

การศึกษาเพื่อเข้าใจพุทธศาสนาในบริบททางประวัติศาสตร์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับสังคมไทยเป็นสิ่งสำคัญซึ่งจะช่วยให้เข้าใจทั้งพุทธศาสนาและสังคมไทยได้อย่างละเอียดอ่อนและลึกซึ้งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่ทั้งพุทธศาสนาและสังคมไทยต่างก็มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก

สังคมไทยในระหว่างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีความเปลี่ยนแปลงมากเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม รวมทั้งภูมิปัญญา ในช่วงนี้พุทธศาสนาในสังคมไทยก็มีความเปลี่ยนแปลงมากเช่นกัน ที่เห็นได้ชัดเจนคือการสถาปนาธรรมยุติกนิกายซึ่งเสนอหลักการ และแนวความคิดทางพุทธศาสนา ตลอดจนมีบทบาทที่ปรากฏให้เห็นในหลักฐานทางประวัติศาสตร์จำนวนหนึ่ง จึงน่าสนใจที่จะศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยกับธรรมยุติกนิกาย ซึ่ง

จะช่วยให้เข้าใจได้ว่าภายในคณะสงฆ์มีการปรับตัวอย่างไรจึงสามารถดำรงอยู่โดยมีฐานะและบทบาทอันเป็นที่ยอมรับได้ในสังคมไทยช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากนั้น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงภายในคณะสงฆ์ ในขณะที่สภาพสังคมมีความเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการติดต่อกับชาวตะวันตก โดยจะศึกษาเน้นกรณีของ ธรรมยุติกนิกายในเรื่อง แนวความคิดทางพุทธศาสนา วัตรปฏิบัติและข้อวินัยสงฆ์ ตลอดจนบทบาทของธรรมยุติกนิกายภายในสังคม

ขอบเขตในการวิจัย

ในการวิจัยความเปลี่ยนแปลงของคณะสงฆ์ศึกษากรณีธรรมยุติกนิกาย จะเริ่มศึกษาคั้งแต่ พ.ศ. 2368 อันเป็นปีที่ วิชาญานภิกษุทรงเริ่มรับเอาวัตรปฏิบัติแบบมอญมาปฏิบัติ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำมาสู่การสถาปนาธรรมยุติกนิกายในระยะต่อมา ซึ่งภายในธรรมยุติกนิกายได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วง ภายใต้การนำของผู้นำธรรมยุติกนิกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นกำลังสำคัญและมีบทบาทเป็นอย่างมากต่อความเปลี่ยนแปลงภายในคณะสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการบริหาร การปกครอง การจัดระเบียบวัตรปฏิบัติ ตลอดจนทางด้านการจัดการศึกษา ด้วยเหตุนี้จึงได้ทำการวิจัยเพียงแคปี พ.ศ. 2464 อันเป็นปีสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องที่ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) ทำการวิเคราะห์ด้วยข้อมูลด้านเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Approach) เอกสารที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่เป็นหลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) ทั้งที่ตีพิมพ์แล้วและยังไม่ได้ตีพิมพ์ ได้แก่ เอกสารที่ปรากฏในห้องสมุดวชิรญาณในหมู่จดหมายเหตุ หมู่หมายรับสั่ง หมวกธรรมคดี นอกจากนี้ยังได้ใช้หลักฐานชั้นรอง (Secondary Sources) เพื่อประกอบการวิจัย ได้แก่ บทความต่าง ๆ จากหนังสือ

ทั่ว ๆ ไป วิทยานิพนธ์ งานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ความสำคัญหรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้

ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการปรับตัวของธรรมชาติิกนิกาย ในขณะที่สภาพสังคม มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในลักษณะเช่นนี้จะช่วยให้เข้าใจชัดเจนขึ้นว่า เพราะเหตุใด คณะสงฆ์จึงสามารถดำรงความสำคัญในสังคมไทยมาโดยตลอด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย